

УДК 528.94

Д.О. Ляшенко

Інститут географії НАН України, м. Київ

КАРТИ МІЖНАРОДНИХ МІГРАЦІЙ ДЛЯ ГЕОГРАФІЧНОЇ ОСВІТИ

Вступ, вихідні передумови. Пожвавлення міжнародних міграційних зв'язків між Україною та іншими країнами світу, що спостерігається останні десятиліття, сприяє активізації картографічного забезпечення географічних досліджень міграцій. Карти міжнародних міграцій є важливими для характеристики населення, економіки, суспільного і політичного життя світу і окремих країн. Параметри міжнародних міграцій оцінювалися в різноманітних картографічних творах за останні 100 років [2]. Історію міжнародних міграцій і їх вплив на формування чисельності та національного складу населення України науковці досліджували протягом усього ХХ ст. Це географи К.Г. Воблий, С. Рудницький [5], М.П. Немченко [4], Ю.І. Пітюренко, Г.Г. Старостенко, Т.В. Буличева [3], Л.Г. Руденко [4], О.У. Хомра [7], М.І. Фащевський [4]; історики Т.М. Пронь, В.І. Товкун, В.М. Кабузан [2], С.П. Качараба та інші дослідники.

Трудові міграції – предмет наукового інтересу економістів. Дослідження міжнародних трудових міграцій здійснили в своїх дисертаційних дослідженнях І.С. Маклад, О.П. Шиманська. Дослідженню маятникових трудових міграцій також присвячені роботи географів, зокрема В.А. Джамана [1], І.М. Табориської. Прикордонні міграції як особливий вид короткотермінових переміщень населення досліджувалися С.І. Пирожковим, Т.Е. Русановою [6], О.У. Хомрою [6], Г.Г. Старостенко та іншими науковцями.

Формулювання цілей статті, постановка завдання. Незважаючи на постійний інтерес до цієї теми багатьох дослідників, нині створено небагато карт міжнародних міграційних зв'язків. Потребує наукового обґрунтування тематика навчальних карт міжнародних міграційних зв'язків і напрями їх використання у географічній освіті. Метою даної статті є розгляд таких карт.

Виклад основного матеріалу. В географічних атласах, виданих в Україні, розробники недостатню увагу приділяють відображенню міжнародних міграційних зв'язків. Комплексний атлас України, виданий ДНВП «Картографія», містить одну карту «Міждержавна міграція» масштабу 1:12 000 000. Атласи для 8-9 класів із року в рік перевидають дрібномасштабну карту «Розселення українців у світі». Атлас з економічної і соціальної географії для 10-11 класів, виданий ЗАТ «Інститут передових технологій», містить одну карту «Зовнішні міграції» масштабу 1:170 000 000.

При створенні Національного атласу України в Інституті географії спільно з І.І. Винниченком, Л.Г. Руденком, А.І. Бочковською та О.У. Хомрою, автор брав участь у розробці карт, присвячених українській діаспорі, міжнародній еміграції з України та імміграції в Україну. В ході робіт створено декілька карт: «Формування чисельності населення (міграційна складова, 2001 р.)», «Сальдо міграції», «Міжнародні міграції», «Європа. Перетин кордонів. В'їзд в Україну», «Європа. Перетин кордонів. Виїзд з України», «Міжнародні міграції між Україною і країнами світу» та інші.

Цей досвід має знайти відображення у створенні карт для школи і вищих навчальних закладів. Розширення тематики і змісту навчальних карт міграцій повинне здійснюватися за рахунок збільшення масштабу карт і детальнішого відображення потоків мігрантів з України до Європи, розселення українців у СНД, Північній Америці, деталізація відображення динаміки міграційних процесів, національного складу мігрантів, мети міграції, розселення репатріантів в Україні.

Новою темою для картографічного відображення є трудова та нерегульована міграція, перспективним є відображення окремого виду міжнародних міграцій – епізодичних, пов'язаних передусім з міжнародним туризмом та іншими короткотерміновими поїздками за кордон.

Кarti міжнародних міграційних зв'язків повинні ширше застосовуватися при вивченні географії в школі та університетах. Ці карти слугуватимуть виявленню і вивченню учнями географічних закономірностей передумов і факторів

міграцій, зв'язок міграцій з матеріальним добробутом населення різних країн та якістю життя громадян.

У навчальному курсі економічної і соціальної географії України важливим є застосування карт міжнародних міграційних зв'язків кожного із суспільно-географічних районів та адміністративних областей України, що дозволить охарактеризувати якість життя населення в регіонах та перспективи їх суспільного розвитку.

Україна нині все тісніше взаємодіє з глобальним ринком праці. Населення України все активніше включається до глобальних міграційних потоків. Зростає вплив міжнародної міграції на ринок праці України, демографічну структуру населення. Складним завданням є оцінювання обсягів короткотермінових трудових міграцій до таких країн: Росії, Польщі, Чехії, Італії, Португалії, Німеччини, Словаччини, Греції, Іспанії. Важливими показниками картографування є рівень кваліфікації трудових мігрантів, їх статевий та віковий склад, обсяги переказів грошей в Україну з інших країн.

Інтенсивно розвивається в Україні туристична галузь як впливова сила збереження миру і безпеки. Перспективними для відображення є туристичні потоки іноземців до України та з України до інших країн світу.

Вдалою проекцією для відображення туристичних та інших міграційних потоків є коса азимутальна рівнопрямна проекція з точкою нульових спотворень у м. Києві, вперше застосована ЗАТ «Інститут передових технологій» в атласі «Погляд на Україну» ще у 1998 році. Ця проекція використана автором для створення карти «Міжнародні туристичні прибуття до України», правильно відображає напрямки прибуттів (азимути напрямків на карті, що виходять з міста Києва, дорівнюють справжнім азимутам цих напрямків на місцевості). Важливо, що зображення на цій карті відтворює просторовий образ міграційних потоків (рис.).

Міжнародні туристичні прибуття до України.
Організований туризм

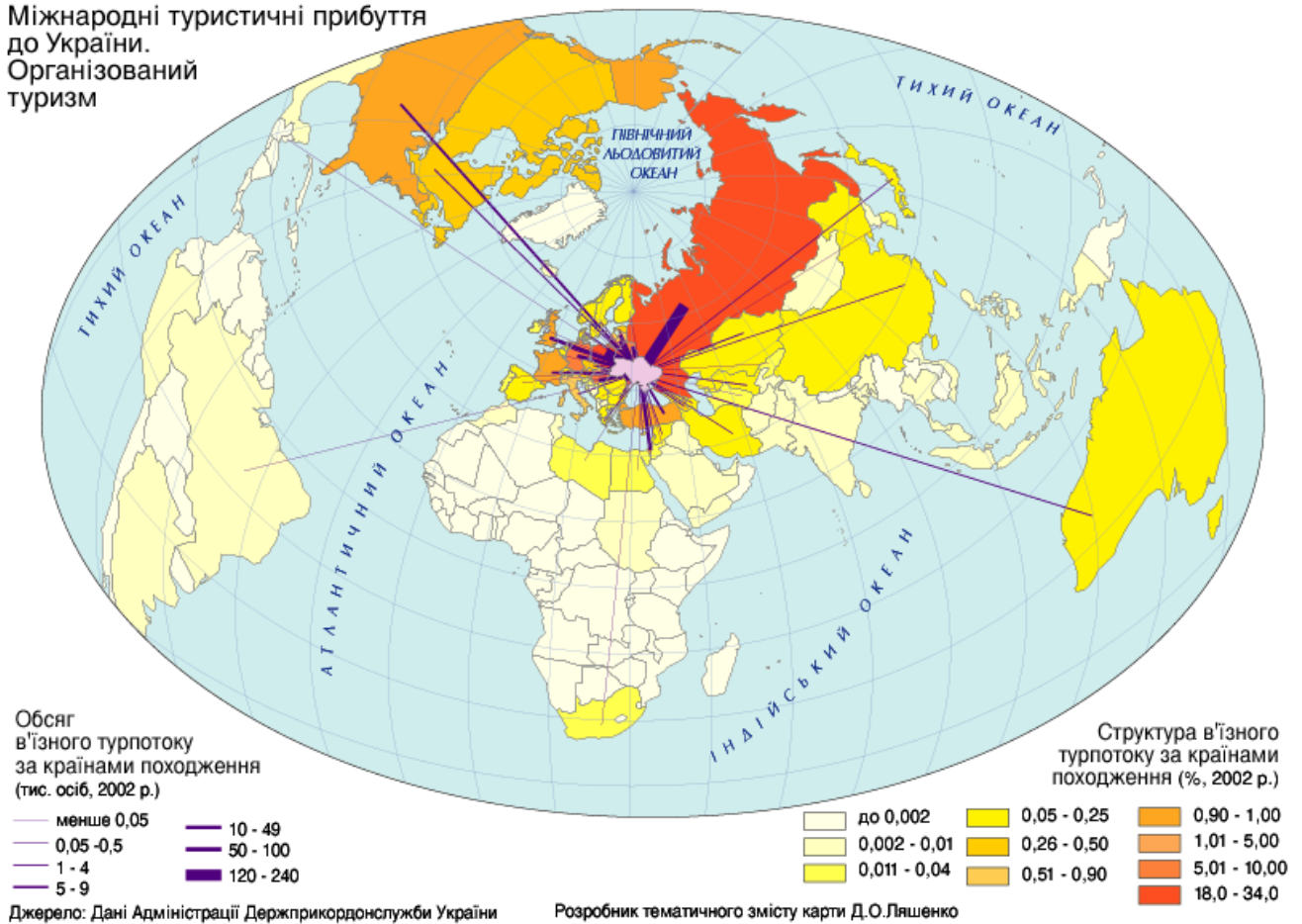

Рис. Карта «Міжнародні туристичні прибуття до України. Організований туризм».

Картографування міжнародних туристичних зв'язків є важливою складовою вивчення географії туризму та рекреаційної географії.

Висновки. Серед перспектив картографічного дослідження міжнародних зв'язків у галузі забезпечення навчального процесу з вивчення географії у середній і вищій школі, слід назвати необхідність узагальнення досвіду картографування міжнародних міграційних зв'язків, розроблення нових сюжетів тематичних карт та вміщення їх до навчальних атласів і підручників.

Література:

1. Джаман В.А. Маятникові трудові поїздки населення (методичні рекомендації по збору і обробці первинної інформації). - Чернівці: ЧДУ, 1992. - 26 с.
2. Кабузан В.М. Переселення українців у далекосхідний край // Український історичний журнал. - 1971. - № 2. - С. 69.

3. Питюренко Е.И., Старостенко А.Г., Булычева Т.В. Внутрорегиональные миграционные связи населения в Киевском Приднепровье // Экономическая география. - Вып. 38. - К.: Вища школа, 1986. - С. 50-55.

4. Проблеми міждержавних міграційних зв'язків України та основні шляхи їх вирішення / Л.Г. Руденко М.І. Фащевський, М.П. Немченко, К.М. Мисевич // Український географічний журнал. – 2007. – № 3. - С.35–39.

5. Рудницький С. Українська справа зі становища політичної географії // Політична географія України. – К.: Гердан Друк, 1998. – С. 131-278.

6. Русанова Т.Е., Хомра А.У. Миграция населения украинско-белорусского приграничья: закономерности, тенденции динамики, территориальные различия // Миграция и пограничный режим: Беларусь, Молдова, Россия и Украина. - К.: НИПМБ, 2002. - С. 155-170.

7. Хомра О.У. Мігранти України в соціально-економічному вимірі // Стратегічна панорама. - № 2. – 2005. - С. 144-164.